

*Оксана
Панафідіна*

УДК 101.1

КЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ ПІД ЦІННІСНО-ІСТОРИЧНИМ КУТОМ ЗОРУ¹

Якщо до XIX століття осмислення феномену класики відбувалося передусім на матеріалі мистецтва², то впродовж другої половини XIX та у XX столітті своє уявлення про класику формують і науковці. Наука, як ми її розуміємо зараз, є набагато більш пізнім культурним надбанням порівняно з мистецтвом, однак у цей час вона вже мала доволі вагомі здобутки і власну, нехай і не дуже тривалу, історію, в якій уже можна було виокремлювати певні етапи, співвідносити їх, виявляти значення минулих досягнень для сучасних досліджень тощо. Цей новий підхід до експлікації класики, який можна було б позначити як ціннісно-історичний, більше відповідає суті того, чим займаються філософи, а тому його у дещо трансформованому вигляді можна застосовувати для аналізу філософської класики. У зв'язку з цим метою статті є спроба сформулювати позитивне означення класичної філософії, виходячи з розуміння класики як актуального минулого і враховуючи специфіку філософії як форми духовної культури.

---

¹ Стаття являє собою продовження міркувань над питанням «Що таке класична філософія? Підходи до розуміння класики і проблема їх релевантності», опублікованих у попередньому числі (ФД, 2019, №1, сс. 74–86).

² У зв'язку з цим передусім у німецькій філософії було розроблено загалом проблематичні ціннісно-нормативний, історико-дескриптивний і теоретико-типологічний підходи.

Суть ціннісно-історичного підходу полягає в тому, що класика — це не норма і не архаїка, а *сполучна ланка між минулим і сучасністю*, міцний фундамент сучасності. З огляду на зростання обсягу знання, появу численних нових наукових дисциплін і напрямків доволі проблематичним стає виокремлення єдиного корпусу класики, яку визнавали такою для всіх водночас. А тому загальною тенденцією останнього століття є відмова від ідеї єдиного корпусу класичних імен, вчень, теорій, текстів для наукової дисципліни в цілому і формування такого корпусу для окремих напрямків всередині цієї дисципліни. Отже, «класика — сукупність таких ідей, що вироблені у минулому, зберігають свою актуальність у сучасності і виступають в якості основи сучасних уявлень і досліджень у конкретній галузі» [Савельєва, Полетаєв, 2010: с. 22].

Спробуємо надати філософське обґрунтування цьому підходу і застосувати його до експлікації класики у самій філософії. Перша проблема, яка потребує тут прояснення, — це проблема визначення границі між сучасним і минулим. Коли завершується сучасність і коли починається минуле? Навряд чи тут доцільно говорити про чіткі часові межі на кшталт того, що з такого-то року починається сучасність. Адже постійно відбувається зсув майбутнього у стан актуального теперішнього, а цього теперішнього — у минуле. Для молодших за віком дослідників їхні старші сучасники, напевне, можуть вже бути класиками. Що ж стосується нижньої межі сучасності, то феномен «пришвидшення» історичного часу, стискання кожної наступної історичної епохи, дедалі більшої кількості культурних досягнень породжує уявлення, що чим більше вглиб історії, тим більш неактуальною і далекою від сучасності вона є. Це уявлення щодо поділу історії культури на періоди архаїки, класики і сучасності, які також зсуваються мірою культурно-історичного розвитку, не спрацьовує у філософії. Якщо, наприклад, для соціологів О. Конт, втративши статус класика цієї науки, належить її, так би мовити, абсолютному минулому, архаїці, то для філософів багато в чому сучасними і актуальними залишаються і Платон з Аристотелем. Отже, визначення меж сучасності та її основи залежить від багатьох чинників, зокрема від специфіки самої форми культури та її ставлення до своєї історії. Найбільш загальний і фундаментальний характер проблем, над якими розмірковують філософи, зумовлює багато в чому їхню «вічність» і можливість «актуалізувальної інтерпретації» (К. Ясперс), а тому «актуальним минулим» у філософії може бути як дуже віддалене у часі від сучасності минуле, так і зовсім недавнє минуле, збережене у пам'яті старших сучасників.

Експлікація класичної філософії як значимої та актуальної основи сучасного філософствування має два суттєві аспекти: з одного боку, вона, виконуючи низку функцій, є важливим інтеграційним чинником для філософського співтовариства, а з іншого — може перетворитися на ефективний методологічний історико-філософський інструментарій за умови, якщо розглядати це поняття як веберівський ідеальний тип.

«Класична філософія» як соціокультурне поняття

Найважливішою особливістю класики, порівняно з великими і видатними творіннями, є її актуальність для сучасності. Це означає не тільки те, що твори класиків не просто є кращими зразками у певній галузі чи напрямку, не просто важливими для розуміння їхньої історії, оскільки вони значно вплинули на їхній подальший розвиток, але й те, що ці твори варто знати, читати і перечитувати, інтерпретувати та реінтерпретувати, тобто використовувати як у навчальній, так і в дослідницькій діяльності. Але що з минулого і як саме стає актуальним, наскільки довго воно залишається у такому статусі? Актуальним є/стає/залишається те, що, якщо скористатись термінологією Г. Рикерта, проходить процедуру теоретичного віднесення до цінностей, те, що визнають значущим для сучасних представників певної галузі, те, що Г. Рикерт називає «історично важливими сповненими смислу індивідуальностями», на відміну від «чистої інакшості» (якщо останнє збігається зі своєрідністю самої дійсності, то перші — з певним її розумінням, а тому ці «індивідуальності» можуть бути виражені в поняттях) [Rickert, 1926: S. 80—81].

У філософії значущим може бути передусім філософський твір, де вперше поставлено важливі філософські проблеми, над якими розмірковують і нині, або де переформульовано відому проблему, або вказано на новий аспект старої проблеми тощо. Для цього філософський твір має презентувати оригінальність і системність мислення автора, глибину його міркувань, відточеність аргументації. Як зазначає К. Попер, «головне наше завдання як філософів полягає в тому, щоб збагачувати нашу картину світу, допомагаючи створювати вигадливі й водночас аргументовані і критичні теорії, бажано такі, що становлять методологічний інтерес» [Popper, 1979: p. 153]. Автор такого твору розробляє принципово нове, своєю працею поповнює поперівський «світ-3» (світ об'єктивного змісту ідей) і тим самим стимулює до подальших самостійних критичних розмірковувань на філософські теми, тобто є не просто цінним зразком того, як можна філософствувати, але водночас і неоціненним джерелом ідей, аргументів, контраргументів тощо для побудови нових теорій, нових способів розв'язання філософських проблем. Отже, те, що проголошують значущим сучасні філософи, виявляється у ході рефлексії над змістом своєї діяльності і саме з цими визнаними у філософському співтоваристві цінностями співвідносять твори філософів минулого.

Отже, філософська спільнота визначає, хто саме належатиме до філософської класики, і навпаки, класика відіграє важливу роль у процесі формування, відтворення та функціонування цієї спільноти. Г. Горак характеризує філософську спільноту як людську спільноту з певними культурними, психологічними та соціальними особливостями, як соціальну, професійно-наукову та соціально-психологічну структуру. Це — колективний суб'єкт дослідницького процесу, кожен учасник якого, беручи участь у різноманітних наукових заходах, пишучи одноосібно або у співавторстві праці, обговорюючи

дискусійні проблеми зі своїми колегами, діє в межах єдиної дослідницької програми. В середині цієї спільноти існує функціональний розподіл, зокрема в її структурі можна виокремлювати генераторів фундаментальних ідей («філософський Олімп»), їх розробників, популяризаторів, критиків, коментаторів, тиражистів, референтів [Горак, 2004: с. 10–11].

У чому саме полягає роль класики у становленні такого колективного суб'єкта філософствування? Оскільки філософська, як і будь-яка інша, спільнота є динамічним утворенням, то функції класики проявляються як на рівні формування філософської спільноти, так і на рівні її відтворення та функціонування. Функції класики загалом і класичної філософії зокрема звідні до трьох груп: освітніх, когнітивних та інституційних [Савельєва, Полетаєв, 2010: с. 77–86]. Ознайомлення майбутніх членів професійної філософської спільноти з кращими філософськими творами минулого, що їх відбирають як значущі дійсні її представники, дає змогу побачити можливості людського розуму у справі постановки і розв'язання фундаментальних філософських проблем, а також сприяє філософській ідентифікації (як філософа загалом, так і як представника певної філософської традиції чи напрямку), що, безумовно, позначається на майбутній дослідницькій діяльності.

Оскільки важливим атрибутом філософії є плюралізм, що проявляється і на рівні можливих способів постановки та розв'язання проблем, і на рівні співіснуючих філософських парадигм, течій, напрямків, в яких роблять наголос на різних проблемах і пріоритет надають різним шляхам їх розв'язання, то з-поміж величезного розмаїття філософських творів минулого («чистої інакшості») філософи обирають здебільшого такі, що є значущими саме для конкретної спільноти («історично важливі сповнені смислу індивідуальності»). Причому значущими будуть не тільки твори фундаторів відповідних парадигм, але й твори фундаторів альтернативних парадигм, в рамках яких було сформульовано настільки вагомні аргументи (які водночас є контраргументами щодо аргументів перших), на які просто не можна не зважати. В результаті може бути сформований доволі численний корпус філософської класики, ознайомлення з якою необхідне для того, щоб бути спроможним до власного професійного філософствування.

Корпус філософської класики можна переглядати, вточнювати і доповнювати по ходу історико-філософського процесу, втім, радикальна ревізія навряд чи можлива (якщо не брати до уваги процес трансформації філософії під дією зовнішніх чинників, коли переривається її природний поступ і нав'язують певні постаті «класиків»). Кожен, хто вступає до філософської спільноти, має пройти професійний вишкіл, ознайомившись з великою кількістю зразкових у певному аспекті філософських праць тих мислителів, яких попередні генерації філософів зарахували до класиків і яких визнають такими нині діючі суб'єкти філософствування.

Принциповим моментом у цьому контексті є необхідність розмежування плюралізму та релятивізму, що у різних контекстах обґрунтовували авто-

ри філософських концепцій ХХ сторіччя, зокрема Г. Рикерт і К. Попер. Напевне, найбільш вдало пояснити незвідність плюралізму до релятивізму можна через ідеї розмежування емпіричного та трансцендентального суб'єкта, психологічного та логічного пояснення суті процесу наукового пізнання, оцінних та ціннісних суджень, зрештою суб'єктивного процесу мислення та об'єктивного змісту думки. Все, що пов'язане з першою частиною у наведених протиставленнях, породжує релятивізм, а все, що пов'язане з другою, — плюралізм. Автономність рикертівського світу цінностей та поперівського світу об'єктивного змісту знання не означає їхньої трансцендентності, вони породжені людиною і звідти вона черпає як самі ідеї, з яких починає власні міркування, так і норми, відповідно до яких здійснюють ці міркування. Ознайомлення з продуктами поперівського «світу-3» відбувається у ході навчальної та підготовчої стадії дослідницької діяльності, а з рикертівським світом цінностей — передусім у ході процесу інкультурації. З огляду на це можна стверджувати, що розроблений Г. Рикертом метод теоретичного віднесення історичних об'єктів до пов'язаних з благами культури цінностями не збігається за своїм змістом з методом оцінювання таких об'єктів.

Те, що обране як актуальне, важливе, значуще для сучасного суб'єкта філософствування, підлягає «актуалізувальній інтерпретації». Правильне розуміння тексту, зокрема класичного, сприяє пробудженню і розвитку власного мислення. Однією з типових помилок у роботі з текстом, якої, на думку К. Ясперса, припускаються філософи, є орієнтація на усталені та раціонально сформульовані припущення, тому, як наслідок, сучасні дослідники діагностують тільки те, що вже знають, знаходять тільки те, що шукали [Ясперс, 2000: с. 197]. Натомість треба культивувати «завжди відкриту комунікацію з минулим», яка, будучи підґрунтям сучасних досліджень, сприятиме прирощенню нового знання.

На окрему увагу заслуговує питання механізму зведення у класики. Чи достатньо так званих внутрішніх ознак класичності, тобто відповідних характеристик самого філософського твору, для того, щоб його було визнано класичним? Розв'язання цього питання значно розширює сферу історико-філософських досліджень, коли їх предметом стають не тільки самі філософські твори та виявлення в них тих чи тих ознак класичності, але й аспекти впливу, рецепції, забування або реактуалізації, різного прочитання, тобто відповідь на питання, що сприяє визнанню та утвердженню ідей філософа після того, як вони потрапляють до поперівського «світу-3», тобто об'єктивуються завдяки мовним знакам.

Отже, в рамках ціннісно-історичного підходу, розробленого на матеріалі науки, класичну філософію можна розуміти як значущі для сучасних суб'єктів філософствування — представників філософської спільноти — філософські праці минулого, в яких було поставлено ключові та актуальні для цих суб'єктів філософські проблеми та здійснено спробу їх розв'язання, яку

можна критикувати (за принципом «Платон мені друг, але істина дорожча») або ж продовжувати розвивати.

«Класична філософія» як методологічне поняття

Останнім часом здійснюють активні пошуки у царині методології історико-філософських досліджень, зокрема пропонують різні варіанти так званої недескриптивної методології. Один із варіантів такої методології можна розробити шляхом використання евристичного і методологічного потенціалу ідеї ідеального типу. Хоча цю ідею М. Вебер розглядав як методологічний інструментарій наукових досліджень у галузі соціології та історії з метою протиставлення домінувальному в них, як і в інших науках на початковому етапі розвитку, емпірично-описовому підходу, можна спробувати застосувати її і в історико-філософських дослідженнях, адже історія філософії цілком вписується у загальну парадигму «історичних наук про культуру»³.

Ідеальний тип, згідно з Вебером, являє собою несуперечливу мисленнєву конструкцію, яка не відображає дійсність (у цьому контексті — окремі аспекти історико-філософського процесу), але залишається в межах можливого досвіду. У цьому аспекті його можна порівняти з кантівськими категоріями, які забезпечують можливість пізнання тільки в єдності зі спогляданнями. Кант наполягав на тому, що однаково необхідно робити свої поняття чуттєвими, а споглядання — зрозумілими, тобто як долучати до понять предмет у спогляданні, так і підводити споглядання під поняття. Адже «думки без змісту порожні, а споглядання без понять сліпі» [Кант, 2000: с. 77]. «Різноманітне чуттєвості» утворює зміст понять, але їхня форма є апіорною і залежить тільки від суб'єкта. Тому «все наше знання починається з досвіду», проте «це не означає, що воно все походить від досвіду» [Кант, 2000: с. 39]. Утім, на відміну від кантівських категорій, веберівський ідеальний тип не є апіорною формою розсудку як однієї з пізнавальних спроможностей трансцендентального суб'єкта; його конструює дослідник шляхом співвіднесення з певною культурно значущою цінністю, а тому його можна змінювати, уточнювати, він може співіснувати з іншими ідеальними типами того самого культурного явища, сконструйованими іншими його дослідниками.

Конструюючи ідеальний тип, дослідник намагається мисленнєво впорядкувати «хаос фактів», залучених до сфери його інтересів, виходячи з на-

---

³ К. Ясперс, який високо оцінював ідею ідеальних типів М. Вебера, стверджує, що роль цього методологічного інструментарію у гуманітарних науках можна порівняти з роллю теорії у природничих науках. Він розглядає ідеальний тип у контексті експериментувальної техніки мислення (на відміну від схоластичної та діалектичної), що полягає у постановці питань до споглядання і досвіду, зосереджується не стільки на феномені, скільки на історичних зв'язках, конструює в уяві можливі зв'язки та емпірично перевіряє їх правильність [Ясперс, 2005: с. 97].

явної системи знання про ці «факти» [Вебер, 1998: с. 255]. Ідеальний тип — це певний дослідницький ракурс розгляду емпіричного матеріалу, віднесена до деякої цінності одна з можливих точок зору на культурно-історичні об'єкти, яка задає напрямок формулювання гіпотез щодо їхньої культурної значущості та місця в єдиному ланцюжку причинно-наслідкових зв'язків історії культури, що, зрештою, допомагає осмислено пізнати те, що виявляється суттєвим для нас у безконечному потоці подій, зокрема в історії філософії як безконечній «галереї героїв мислячого розуму».

В ідеальному типі «класична філософія» встановлено і доведено до повної логічної межі зв'язки між кращими філософськими творами минулого та сучасним філософствуванням через ідею їхньої культурної значущості та актуальності. Такий зв'язок видається адекватним для, мовою М. Вебера, «нашої орієнтованої на дійсність і науково вишколеної фантазії» [Вебер, 1998: с. 241]. Але щоб очевидна для нас формула і побудовані на її ґрунті міркування щодо історії філософії, які можуть бути визнані іншими як абсолютно проблематичні, не перетворились на безплідні спекуляції, необхідно завжди залишатись в межах (можливого) досвіду, тобто у кожному окремому випадку встановлювати, наскільки дійсність наближена до такого мисленого образу.

Чудову ілюстрацію реалізації такого методологічного підходу на прикладі аналізу проблематичності поняття «класична німецька філософія» можна знайти у статті Е.-О. Оннаша [Оннаш, 2016]. Зокрема, він доходить висновку, що для точнішого визначення того, що має означати це поняття, необхідно спочатку переосмислити наявний історичний матеріал і визначити ту роль, яку відіграла критична філософія І. Канта для післякантівських ідеалістів. Дидактично зручна схема «von Kant bis Hegel», яку зробили засадовою як для поняття «німецький ідеалізм», донедавна поширеного у західній філософській традиції, так і для енгельсівського поняття «класична німецька філософія», яке віднедавна почали використовувати у німецькомовному культурному просторі, утворила широку прірву між історичним Кантом та історичним засвоєнням Канта, між Кантом, що стоїть біля витоків німецької ідеалістичної спекулятивної філософії, та Кантом, що стоїть біля витоків сучасної аналітичної філософії [Оннаш, 2016: с. 13].

Інший приклад критики нормативного змісту поняття «класична німецька філософія» можна знайти у статті П. Резвих [Резвих, 2009]. Головна ідея цієї статті полягає у тому, що наше сприйняття німецької філософії XIX сторіччя перебуває під владою фантома, воно базоване на стереотипах, ґрунтованих на автоінтерпретаціях творців ідеалістичних філософських систем. Але, як стверджує автор, «неупереджений погляд на історичний матеріал дає зовсім іншу картину». По-перше, крім проекту систематичного завершення філософії як магістрального напрямку розвитку німецької післякантівської філософії, існувало ще щонайменше два інших — романтичний і герменевтичний; причому між розробниками всіх трьох проектів мали

місце складні мережеві зв'язки. По-друге, схема прямої спадкоємності від Канта через Фіхте і Шелінга до Гегеля хибна навіть з точки зору хронології [Резвых, 2009: с. 424].

Отже, історико-філософські дослідження з історії німецької філософії ХІХ сторіччя мають бути спрямовані на подолання усталених стереотипів, що можливе за умови аналізу реальних історичних зв'язків, залучення й міждисциплінарного вивчення наявної джерельної бази (зокрема, епістолярної спадщини, посмертно опублікованих рукописів тощо), дослідження механізмів ранньої рецепції їхніх ідей і причин саме такої рецепції, що зумовило специфічне розуміння кантівської філософії, від якого, як відомо, сам І. Кант відхрестився ще за життя (йдеться про його «Заяву щодо науковчення Фіхте», опубліковану 28 серпня 1799 року у «Всезагальній літературній газеті»⁴).

Використання ідеального типу «класична філософія» в обґрунтованому у цій статті значенні може зорієнтувати дослідника історії філософії на те, щоб побачити в Канті не просто фундатора класичної німецької філософії, а класичного філософа у тому розумінні, що його твори являють собою невичерпне джерело практично для всіх філософів сучасності, як континентальних, так і аналітичного напрямку, як раціоналістичного, так і ірраціоналістичного спрямування. Кожен напрямок намагається немовби «приватизувати» Канта, записати його до лав своїх найвидатніших попередників, але водночас кожен вважає справою честі поправити його, покритикувати і розвинути далі. А це і є головною ознакою класичності. Тому історик філософії, роблячи засадовим ідеальний тип «класична філософія», може, наприклад, доводити чи спростовувати статус Канта як класика для певного напрямку, демонструвати вплив його ідей на різних етапах становлення цього напрямку, аналізувати особливості рецепції його ідей різними філософами певного напрямку, порівнювати з аналогічними рецепціями в інших напрямках тощо.

Звертаючись до аналізу історико-філософського процесу минулого і застосовуючи до нього такий методологічний інструментарій, як ідеальний тип «класична філософія», можна уникнути численних безглуздостей, які, як правило, залишаються непоміченими в університетських навчальних курсах, але стають очевидними безпосередньо у ході історико-філософських досліджень. Найбільш типовим стосовно цього якраз і є поняття «класична німецька філософія» (у вітчизняній традиції — «німецька класична філософія»⁵), в якому зосереджені неадекватні уявлення про класику у філософії як про зразок (вершину новоевропейської раціоналістичної систематичної філософії⁶), цілісний історичний етап з внутрішньо притаманною йому те-

⁴ Докладніше про це див.: [Панафідина, 2011: с. 184].

⁵ Щодо історії появи, змісту і неадекватності терміна «німецька класична філософія» див.: [Панафідина, 2016].

⁶ Про це йшлося у третьому розділі статті «Що таке класична філософія? Підходи до розуміння класику і проблема їх релевантності». Див.: ФД, 2019, № 1, сс. 74—86.

леологічною логікою і єдиний тип «класичної» філософії, на зміну якому нібито приходять «некласична». Крім того, зрозумілими і науково легітимними стають такі мовні звороти, як «класик герменевтики», «класик екзистенціалізму», «класик скептицизму», «класичний філософський твір», «філософ-класик» і подібні до них, що їх дедалі частіше подибуємо у новітніх філософських дослідженнях. Нарешті, у такому підході враховано факт філософського плюралізму, спосіб існування філософії як історії філософії, статус історії філософії та її пам'яток (філософських текстів) передусім не як самоцінності, а як джерела для сучасного філософствування, особистісний характер філософського знання і водночас претензію на науковий характер діяльності філософів, зокрема, критичну настанову філософів до будь-якого авторитету (на відміну від критиканства).

Висновки

Значення поняття «класична філософія» залежить не тільки від експлікації класичного, але й від самої філософії, врахування її специфіки як особливого феномена духовної культури. Не так уже й важливо у цьому контексті, чим вона є по суті, наукою чи світоглядом, філософське знання все одно є результатом певного різновиду пізнавальної діяльності. І науково-теоретична, і світоглядно-практична діяльність будована за єдиною схемою: постановка проблеми, розмірковування над її суттю, звертання до праць тих філософів, які раніше ставили певну проблему і здійснювали спроби її розв'язати. Відтак, виходячи з того, чим у дійсності займаються філософи, можна визначити, як співвідносяться сучасна філософія та її історія. У зв'язку з цим у статті було здійснено спробу обґрунтувати два можливих аспекти в експлікації філософської класики як соціокультурного та як методологічного поняття. Класична філософія — це та філософія минулого, яка за певними параметрами актуальна і значуща сьогодні для певного суб'єкта філософствування, а її творців визнано філософською спільнотою класичними філософами, або філософами-класиками. По суті тут ідеться про скорочення довгого тексту і довільне введення короткої формули (те, що К. Поппер називає номіналістським означенням, на відміну від есенціалістського [Поппер, 1994: с. 15—29]). Таке означення не претендує на опис реально існуючих сутностей, а виражає вимогу, як саме належить використовувати поняття, до яких об'єктів його можна застосовувати, інакше кажучи, як правильно його використовувати, зокрема в історико-філософських дослідженнях. «Класичну філософію» можна розглядати і як ідеальний тип, як методологічний інструментарій історико-філософського дослідження, що виходить за межі описовості, як засіб упорядкування величезного за обсягом емпіричного матеріалу з певного дослідницького ракурсу, з певної точки зору, ґрунтованої на деякій/деяких цінності/цінностях. Таке історико-філософське дослідження, здійснене відповідно до сучасних уявлень про наукове, зокрема історичне, пізнання, може стати більш ефективним і методологічно обґрунтованим.

ДЖЕРЕЛА

- Вебер, М. (1998). «Об'єктивність» соціально-наукового пізнання. В М. Вебер, *Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика*. (сс. 192–264). Київ: Основи.
- Горак, Г. (2004). Філософська спільнота як соціальна, наукова та соціально-психологічна структура. *Філософська думка*, 1, 3–14.
- Кант, І. (2000). Критика чистого розуму. Київ: Юніверс.
- Оннаш, Е.-О. (2016). Від Канта до Гегеля або Що таке класична німецька філософія? *Актуальні проблеми духовності*, 17, 3–15.
- Панафідина, О.П. (2011). Трансценденталізм І. Канта і німецький ідеалізм (К вопросу о некоторых стереотипах экспликации кантовской теоретической философии). *Вопросы философии*, 4, 177–186.
- Панафідина, О.П. (2016). Проблема термінологізації німецької філософії кінця XVIII — початку XIX ст.: радянська версія. *Актуальні проблеми духовності*, 17, 16–35.
- Поппер, К. (1994). *Відкрите суспільство та його вороги*. Т. 2. Київ: Основи.
- Резвых, П. (2009). Фантом «німецької класики». В *Класика і класики в соціальному і гуманітарному знанні* (сс. 419–434). Москва: Новое літературне обозрение.
- Савельева, І.М., Полетаев, А.В. (2010). *Класическе наследие*. Москва: Высшая школа экономики.
- Ясперс, К. (2000). *Всемирная история философии. Введение*. Санкт-Петербург: Наука.
- Ясперс, К. (2005). Техніки мислення. *Філософська думка*, 2, 95–103.
- Popper, K. (1979). *Objective Knowledge: an Evolutionary Approach*. Oxford: Oxford University Press.
- Rickert, H. (1926). *Kulturwissenschaft und Naturwissenschaft*. Tübingen: Verlag von J.C.B. Mohr (Paul Siebeck).

Одержано 28.02.17

REFERENCES

- Horak, H. (2004). Philosophical Community as Social, Scientific and Social-psychological Structure. [In Ukrainian]. *Philosophical Thought*, 1, 3–14. [= Горак 2004]
- Jaspers, K. (2000). *World History of Philosophy. An introduction*. [In Russian]. Saint Petersburg: Science. [= Ясперс 2000]
- Jaspers, K. (2005). Techniques of thinking. [In Ukrainian]. *Philosophical Thought*, 2, 95–103. [= Ясперс 2005]
- Kant, I. (2000). *Critique of Pure Reason*. [In Ukrainian]. Kyiv: Universe. [= Кант 2000].
- Onnash, E.-O. (2016). From Kant to Hegel or What is Classical German Philosophy? [In Ukrainian]. *Actual problems of mind*, 17, 3–15. [= Оннаш 2016]
- Panafidina, O. (2011). Transcendentalism by I. Kant and German idealism (On some stereotypes of explication Kantian theoretical philosophy). [In Russian]. *Questions of philosophy*, 4, 177–186. [= Панафідина 2011]
- Panafidina, O. (2016). A terminologization problem of German philosophy in the late 18th and early 19th centuries: a Soviet version. [In Ukrainian]. *Actual problems of mind*, 17, 16–35. [= Панафідина 2016]
- Popper, K. (1979). *Objective Knowledge: an Evolutionary Approach*. Oxford: Oxford University Press.
- Popper, K. (1994). *The Open Society and its Enemies*. Vol. 2. [In Ukrainian]. Kyiv: Basics. [= Поппер 1994]
- Rezvykh, P. (2009). *A Phantasm of «German Classics»*. In *Classics and Standard Authors in Social and Humanities Knowledge* (pp. 419–434). [In Russian]. Moscow: New literary review. [= Резвых 2009]
- Rickert, H. (1926). *Kulturwissenschaft und Naturwissenschaft*. Tübingen: Verlag von J.C.B. Mohr (Paul Siebeck).

Savelieva, I., Poletaev, A. (2010). *Classical Heritage*. [In Russian]. Moscow: GU-VShE. [= Савельєва 2010]

Weber, M. (1998). «Objectivity» in Social Science. [In Ukrainian]. In M. Weber, *Sociology. General Historical Analyses. Politics*. (pp. 192–264). K: Osnovy. [= Вебер 1998]

Received 28.02.17

Оксана Панафідіна

КЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ ПІД ЦІННІСНО-ІСТОРИЧНИМ КУТОМ ЗОРУ

Стаття присвячена проясненню значення поняття «класична філософія», яке у сучасній філософській науковій та навчальній літературі вживається зазвичай непроблематично. Автор доводить, що те значення, у якому використовується це поняття, неприйнятне для ефективних історико-філософських досліджень, оскільки воно вироблене в межах підходів до експлікації класики, що виникли на основі осмислення матеріалу мистецтва. Зокрема, класична філософія не може бути ні зразком для наслідування, ні тим, що належить виключно минулому, ні окремим типом філософії. Головна ідея статті полягає у тому, що поняття «класична філософія» можна розглядати в соціокультурному і в методологічному аспектах. Класична філософія — це значима й актуальна основа сучасного філософствування і водночас це засіб упорядкування величезного за обсягом емпіричного матеріалу з певного дослідницького ракурсу. У статті доводиться, що застосування такого методологічного інструментарію, як ідеальний тип «класична філософія», дозволить уникнути істотних проблемних ситуацій при вивченні історії філософії. Автор обґрунтовує методологічну плідність цього підходу, актуалізуючи ідеї культурної значимості історичних явищ та теоретичного віднесення до цінностей Г. Рикерта, ідею третього світу як світу об'єктивного змісту знання К.Р. Попера та ідею актуалізувальної інтерпретації К.Т. Ясперса.

Ключові слова: класика, класична філософія, філософське співтовариство, ідеальний тип, історико-філософські дослідження, культурна значимість

Оксана Панафідіна

CLASSICAL PHILOSOPHY UNDER THE VALUE AND HISTORICAL POINT OF VIEW

The article clarifies the meaning of the term «Classical Philosophy», that usually is unproblematic used in modern philosophical academic literature and course books. The author argues that the meaning of this term, which is widely used today, is unacceptable for effective historic-philosophical researches, due to the fact that it has been made on the basis of classics approach explication, founded on the making sense of art. In particular, Classical Philosophy can be neither a standard for an inheritance nor something that refers exceptionally to history nor the specific type of philosophy. The fundamental idea of this article lies in the fact that this term is considered in both social and cultural and methodological aspects. Classical philosophy is the meaningfulness and actual foundation of present-day philosophizing. At the same time it is the means of arranging the great variety of empiric materials acquired from specific researching perspective. This article proves that the usage of such methodological tool as an ideal type «Classical Philosophy» helps to avoid serious problem situations while investigating the History of Philosophy. The author

justifies the methodological potential of this approach making actual Heinrich Rickerts' ideas a cultural meaningfulness of historical phenomena and theoretical referring to values, Karl R. Popper's idea of third autonomous realm as a realm of objective knowledge and Karl T. Jaspers' idea an actualizing interpretation.

Keywords: classics, classical philosophy, philosophical community, ideal type, historic-philosophical researches, cultural meaningfulness

---

Панафідіна, Оксана — кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії Криворізького державного педагогічного університету.

Panafidina, Oksana — candidate of sciences in philosophy, associate professor at the Department of Philosophy, State Pedagogical University of Kryvyi Rih.
